

УДК 677.02

**СТАРОДАВНІ СВІДОЦТВА РОЗВИТКУ ТЕКСТИЛЬНОЇ СПРАВИ
(СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ТЕКСТИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА)**

В.Д. ОМЕЛЬЧЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

Повідомлення 2

У статті розглянуто питання аналізу стародавніх джерел реконструкції розвитку текстильної справи. Представлені приклади мистецьких джерел, які зберігають образи реальних людей, що внесли вклад у розвиток текстильного виробництва

Одним з неоціненних свідоцтв розвитку текстильного виробництва є художні полотна відомих світових майстрів. З однієї сторони ми можемо побачити на цих картинах велике сузір'я різноманітних моделей одягу різних епох. На багатьох картинах художники до найменших дрібниць замальовували фактуру і структуру текстильних матеріалів. З іншої сторони на ряді картин ми можемо познайомитися і з технологічними процесами, що іноді досить ретельно вимальовані. Це картини, головними персонажами яких були мережевниці, швачки, в'язальниці, прядильниці, ткачихи. Незважаючи на те, що більшість картин малювалася з натури, імена цих робітниць залишилися невідомими. Але є й інші приклади, які дозволяють розширити наші знання про розвиток текстильної промисловості та людей, які забезпечували ці процеси.

Наприклад, у Державному музеї Амстердама знаходиться відома картина кисті славетного Рембрандта «Портрет синдиків» (1662 р.), репродукція якої представлена на рис.1.

Рис.1. Рембрандт ван Рей. Портрет синдиків (1662 р.)

З картини на нас спокійно і впевнено дивляться статечні люди, які вдягнені у майже однаковий одяг. Більшість наших сучасників, коли дивляться на картину, не замислюються над питанням, а хто це такі за синдики, і що вони робили. Відповідь на питання у цьому випадку відноситься до текстильного виробництва.

На картині зображений груповий портрет керівників Нідерландської гільдії суконщиків – однієї з наймогутніших економічних груп тодішньої Європи. Синдики – це по-сучасному члени ради директорів об'єднання. Для пояснення щодо діяльності гільдії, додамо, що щорічний торговий оборот гільдії складав на той час астрономічну суму – кілька мільйонів фунтів стерлінгів. Нідерландські майстри були неперевершеними виробниками льняних тканин, починаючи з грубесних холстів для парусного флоту і, закінчуючи тонесенькими найніжнішими білизняними матеріалами. Цим майстрам не

було рівних по техніці вибілювання, апретури і фарбування тканин. Величезні на той час нідерландські централізовані мануфактури успішно конкурували з вовняними, суконними та мереживними англійськими виробництвами. Крім того, вони дуже вдало підхопили і впровадили застосування в'язальних верстатів для виробництва панчішних виробів, а також організували виробництво відмінних візерункових шовкових тканин. Ось, керівників якої гільдії, до речі, яка існує і сьогодні, намалював Рембрандт. В Голландії зберегли і імена героїв картини.

Цікава також історія створення цього шедеву. На той час Рембрандт вже двадцять років відмовлявся писати групові портрети після моральної травми, яку він зазнав у 1642 році після закінчення, як тепер визнано, одного зі своїх шедеврів - величного заказного полотна «Нічний дозір». На цій картині зображені були мешканці, які виконували місію охоронців свого нічного міста під орудою капітана Франса Кока. Геній художника розмістив цих людей по площі картини, створивши незабутню загальну уяву про нічну таємничість, героїзм, самопожертву та відданість своїй суспільній справі. Сам художник перед першим публічним показом полотна вважав його чудовим.

Але те, що трапилось у ратуші його дуже боляче вразило. Чомусь спочатку картину показали тільки професіоналам-мушкетерам, що були з молодих років схиблені на конях, пиятиці і кеглях. У мистецтві вони нічого не розуміли і довго реготали над зображеними на картині своїми конкурентами по військовій справі – дружинниками, голосно називавши їх «дурними пиками». А потім, коли картину побачили замовники, почався гучний скандал, відгомін якого переслідував Рембрандта до кінця життя. Всі персонажі картини одночасно пред'явили художнику претензії, щодо їх розміщення на полотні – всі хотіли бути посередині у крупному плані, а Рембрандт розмістив їх по своєму баченню сюжету. Замовники докоряли автору, що вони заплатили однакові великі гроші, а на полотні зображені нерівномірно, обличчя декого з них зрізані аксесуарами, чи знаходяться у тіні, і вимагали, щоб Рембрандт переробив картину. Він навідріз відмовився і відстоював своє право на сюжет та бачення образотворчого рішення картини. Гроші довелося повернути, а картина на довгі роки опинилась запертою у залі ратуші.

З цієї причини Рембрандт спочатку відмовив багатим замовникам з гільдії суконщиків, посилаючись, що всі його думки пов'язані з закінченням картини «Святий Петро, що відрікається від Христа». Але матеріальне, та й суспільне становище художника вимагало коштів на утримання сім'ї, підтримку свого улюбленого сина Тітуса і вкладання коштів у домашнє господарство. Згодом, трохи подумавши, Рембрандт згодився, тим більше, що синдики не сиділи склавши руки, доки художник щось вирішить. Вони, як досвідчені люди, спочатку улестили його словами, що коли б навіть великий Дюрер був живий, вони все одно звернулися б до Рембрандта ван Рея. А потім завірили його, що він має право писати так, як бачить, а не те, що людям бажається бачити, і трактовка сюжету належить йому.

Художник запросив баснословний гонорар – 1200 флоринів, отримав згоду і був вже вимушений виконати всі вимоги замовників. Він приділив кожному з п'яти синдиків та шостому персонажу – їхньому слугі, однакову увагу на полотні і виконав художніми прийомами вимогу – показати їх чесність та добросовісність перед своїми замовниками. Персонажі картини повинні були виглядати дійсними голландцями на фоні аскетичного інтер'єру. В той же час потрібно було підкреслити могутність і упевненість гільдії у своїй справі. Прямо скажемо, що це було нелегке завдання і Рембрандт його виконав з великим талантом.

На передньому плані картини у приміщенні гільдії за столом, вкритим бархатною скатертиною, розміщені п'ять директорів виробництв, а за ними стоїть слуга. Всі синдики бездоганно вдягнені у чорні

касторові шляпи, з чорного бархату камзоли та штани, в туго накрохмалені широкі полотняні коміри. Обличчя у керівників гільдії суконщиків мають простодушний вираз, вони по-голландськи широкі, обрамлені кудрявим волоссям і мають рожевий колір. Діловитість цієї промислової корпорації підкреслює розміщена позаду людей старовинна дерев'яна панель, а також розрахункова книга у руках керівника та мішок з грошима, який охороняє казначей гільдії – прекрасний спеціаліст з обробки тканин Дварт Симон ван Хадде.

Всі деталі картини виписані дуже ретельно, обличчя за спогадами сучасників, мали велику портретну точність. Ціль картини була досягнута – показати людей великої справи, які керують світом.

Працюючи над картиною, Рембрандт виконав всі забаганки замовників. Він десять разів перемальовував шляпи Лівенса та Овенса, а перероблення брів у голови синдиків фон Зандрарта (другий з правої сторони картини) доводило його до нестями. Робота продовжувалась майже вісім місяців.

Але великий майстер і на цій дуже заангажованій картині зумів проявити своє бачення світу. На думку багатьох мистецтвознавців найкраще Рембрандту вдалося виявити і підкреслити риси благородної та розумної людини у слуги Матіаса, який на протязі часу роботи художника нічого не вимагав і не просив, а тільки допомагав, чим міг. Крім того, обличчю керівника синдиків художник невловимо надав риси свого сина Титуса, в чому кожен з нас може переконатися, порівнявши його з відомим портретом сина, який Рембрандт намалював у слідувачому 1663 році.

Замовники та сучасники «Портрету синдиків» одразу зрозуміли, що отримали шедевр. Слід погодитись зі словами одного з персоналій цієї картини ван Хадде, який через багато років написав: «...імена наші кануть у Літу, але потомки будуть дивитись на цю картину і думати про життя, як про варту річ». Так воно і сталося, і особливо приємно, що у центрі цього шедевру залишились люди, які створювали текстильну справу.

Відомі ще ряд картин середньовіччя, де зображені реальні люди, діяльність яких пов'язана з виробництвом текстилю. Цікава діяльність цих людей і реконструкція історичних умов їх праці. Портрети цих людей писали художники різного таланту, у тому числі і генії своєї справи.

Наприклад, на полотнах геніальних фламандців ван Дейка і Гюго Ван-дер-Гоеса зображені найвідоміші італійські організатори знаменитого шовкового виробництва у Фландрії Арнольфіні та Портинарі. Цим людям вдалося організувати найсучасніші на той час виробництва візерункових шовкових тканин, що перемогли французьких конкурентів, яких опікував і допомагав на державному рівні сам король Людовик XIV.

Висновки

Текстильне виробництво, історія якого сягає багатьох тисячоліть, тісно пов'язано з розвитком людини і задовольняло потребу людства у одязі і предметах побуту та інтер'єру. Збереглося багато артефактів, які дозволяють вивчати розвиток текстильної промисловості на всіх етапах розвитку людства. Вміле і фахове вивчення різноманітних джерел, починаючи з археологічних знахідок, і до картин відомих майстрів, дає можливість проводити реконструкцію виробництва текстилю у різні часи і дає можливість реконструювати історичну епоху діяльності виробничників. Все це розширює наші знання про одну з перших тисячоліттями незмінних видів діяльності людини – текстильну справу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тейлор Е. Первобытная культура, Госэкономиздат. – М.: – 1939. – 132 с.
2. Гейерли, Первобытная техника, – М. – 1924. – с. 448–449.

Надійшла 27.12.2011